

ASPECTE TEORETICE PRIVIND COMUNICAREA FĂRĂ BARIERE LA ELEVII CU DEFICIENȚE DE AUZ

Nicolaiciuc Natalia,¹

Onoi Mihail,²

Miron Irina,³

^{1,2,3}Universitatea de Stat de educație Fizică și Sport, Chișinău, Republica Moldova

Abstract. *One of the most vulnerable categories of the population is represented by students with Special Educational Needs.*

Students with hearing impairments have difficulty expressing themselves in writing and orally, which leads to serious deficiencies in their school education.

Moreover, the need for communication is the most important in the life of a hearing-impaired student, because through communication he develops harmoniously, discovers his cultural identity, forms his own personality, socializes and integrates easily into society.

Just as the ear cannot be approached as a system independent of the human body, neither can the individual with hearing loss, hearing loss or deafness be approached outside the social context in which he lives.

From this perspective, hearing impairment can be considered as an affordable problem in the social context, especially as the independence of this condition increases with increasing life expectancy.

Keywords: *communication, language, barriers, hearing impairment, auditory system.*

Actualitatea și importanța problemei abordate. Analiza literaturii științifice ne-a permis să determinăm că procesul de comunicare reprezintă o trebuință fundamentală de ordin spiritual a omului, jucând un rol important în viața sa socială. Iar transmiterea informațiilor și a ideilor necesare rezolvării problemelor și acțiunilor eficiente, precum și formării opiniilor, atitudinilor, conduitelor sociale este un sistem de schimb de semnificație [4, p. 34].

Așa după cum afirmă Fărcaș I. [5, p. 15] principiul vieții sociale este comunicarea, ceea ce înseamnă că însăși viața socială se constituie și se structurează prin intermediul limbajului. Putem face referire, în acest context, nu la limbajul „savant” al literaturii de specialitate în gramatică, ci la limbajul natural, comun, utilizat în viața cotidiană. Limbajul înseamnă mai mult decât formele sale verbale și implică o serie de alte forme simbolice (gesturi, mimică, intonație, pauze, tăceri).

Problematika comunicării a constituit o preocupare constantă în psihologie, deoarece elevul trebuie să utilizeze cuvintele, formele lingvistice și frazele adecvate, pentru a fi înțeles de cei care fac parte din cercul lui de dezvoltare, el învață să participe la schimbări și să-și ia poziția sa în procesul de socializare.

Prin procesul de comunicare, elevul se umanizează își formează și dezvoltă personalitatea, se asigură de transmiterea experienței sociale în care i se permite influențarea educativ-formativă a elevilor iar în lipsa procesului de comunicare elevii rămân la nivelul

dezvoltării biologice, fiind izolați, inapți pentru interacțiunea socială, fiind privați de capacitatea de integrare și socializare în colectivitatea instituțiilor.

Însăși procesul de comunicare se poate realiza prin comunicare, prin limbaj verbal, comunicare nonverbală realizată prin reclame, sigle sau prin mijloacele artei plastice, comunicare prin simboluri, folosindu-se formule matematice sau semne.

Elevii cu deficiențe de auz nu percep mijloacele expresive ale limbii, ei sunt lipsiți de comunicare verbală obișnuită, ceea ce conduce la dificultăți de achiziționare a limbajului, în general, și mai cu seamă în cunoașterea transformărilor gramaticale. Astfel, acești elevii, care se întâlnesc cu o astfel de problemă, comunică doar în condiții speciale printr-o colaborare susținută de membrii familiei [1, p. 9].

Așadar, acești elevi cu deficiențe de auz cunosc limbajul verbal prin intermediul percepției vizuale și prin senzații furnizate de analizatorul motor (kinestezie articulară).

Scopul cercetării constă în determinarea formelor de comunicare și a barierelor în cazul elevilor cu deficiențe de auz.

Obiectivele cercetării:

1. Studiul literaturii de specialitate privind procesul de comunicare la elevii cu deficiențe de auz;

2. Identificarea formelor de comunicare și a tipurilor de bariere.

Metodele de cercetare: Pentru atingerea scopului și realizarea obiectivelor, au fost utilizate următoarele metode de cercetare: analiza literaturii științifico – metodice de specialitate; observația pedagogică.

Rezultatele cercetării: Progresul în privința cunoștințelor școlare, a deprinderilor sociale și a dezvoltării emoționale depind foarte mult de dezvoltarea lingvistică a elevilor. Deoarece elevul deficient de auz pierde atât de mult din conversația incidentală, încât va fi deficitar atât în domeniul cunoștințelor generale, cât și al vocabularului. O particularitate semnificativă a comunicării verbale la elevii cu deficiențe de auz, reprezintă faptul că ei însușesc simultan mai multe tipuri de limbaj: oral, scris, gesturi și dactilare. Din cauza deficienței de auz, elevul comunică mult mai defectuos, comparativ cu alți elevi cu deficiență de aceeași vârstă. Scopul educativ principal în activitatea elevilor cu deficiență de auz este formarea unei modalități de comunicare eficiente, care să le permită o foarte bună adaptare la viața comunității și formarea unei coeziuni sociale.

Trebuie știut că achiziția comunicării la elevi, chiar dacă depinde de nivelul de dezvoltare psihologică motorie, este un proces de învățare prin imitație.

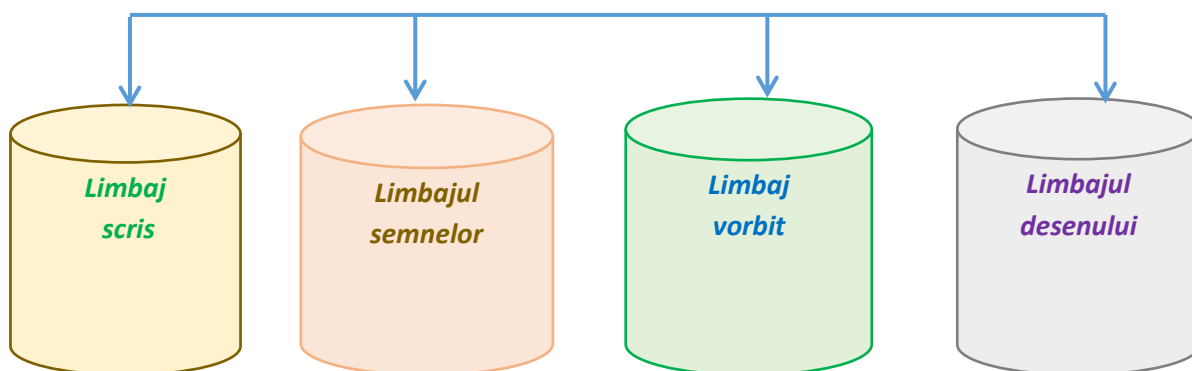

Fig. 1. Procesul de învățare la persoane cu deficiențe de auz prin mai multe categorii de semne

Elevii cu cerințe educaționale speciale se confruntă cu dificultăți de învățare din cauza cărora le este mai greu să progreseze decât majorității elevilor de aceeași vârstă. Acești elevi au nevoie de o „ofertă educațională specială” aceasta fiind definită ca o ofertă „suplimentară” sau „diferită” de cea asigurată în general pentru elevii de aceeași vârstă în școlile obișnuite. Astfel, în (Figura 1) este reprezentată oferta educațională specială care propune mai multe categorii de semne care contribuie la creșterea incluziunii sociale la persoanele cu deficiențe de auz.

În comunicarea mimico-gestuală persoanele cu deficiență de auz se pot folosi de mai multe categorii de semne sau gesturi: **a)** *semne* (gesturi) naturale (care sunt legate de obiect prin însăși aspectul lor); **b)** artificiale (pentru întineric); **c)** *dactileme* (semne digitale care imită mai mult sau mai puțin literele alfabetului, **c)** *indicatoare* (indicarea obiectelor care se află în câmpul spațiului vizual al celor care discută în timpul comunicării) [1,2].

Forma de comunicare folosită în procesul educațional cu elevii cu deficiență de auz, constituie o problemă deosebit de complexă, care a dat naștere multor controverse în literatura surdopedagică. Pierderea auzului determină imposibilitatea dezvoltării normale a limbajului și implicit, a gândirii elevului, care conferă consecințe serioase în planul dezvoltării sale psihice.

Comunicarea eficientă implică eforturile și abilitățile tuturor persoanelor implicate în conversație. Atunci când o persoană are o deficiență de auz, pentru a asigura transmiterea și înțelegerea corectă a mesajelor, eforturile sale trebuie susținute și de interlocutor.

În cadrul dezvoltării psihice a elevilor care suferă cu deficiențe de auz există trei metode principale care sporesc procesul de comunicare (Figura 2).

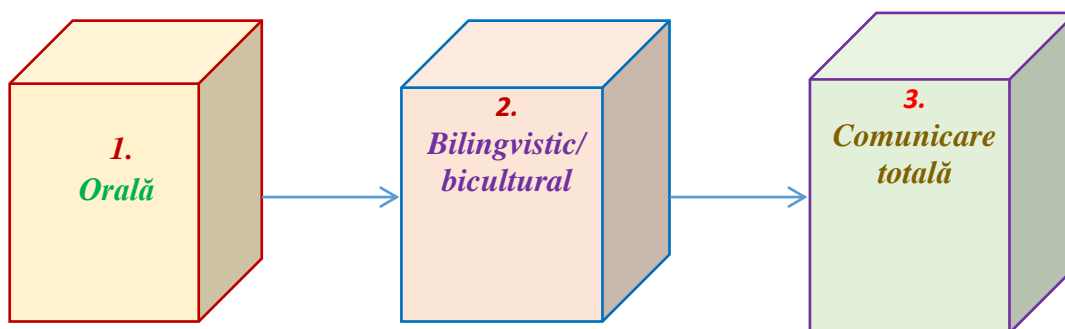

Fig. 2. Metode generale care cresc educarea elevilor cu deficiențe de auz

În literatura de specialitate sunt menționate trei metode generale prin care se mărește educarea comunicării deficientului de auz (orală, bilingvistic/biculturală și comunicarea totală). Astfel, trebuie luați în considerare numeroși factori în alegerea celei mai potrivite metode de comunicare (gradul și tipul hipoacuziei, abilitățile elevului de achiziționare a limbajului oral, suportul comunității, oferta educațională a societății).

Deficiența de auz la elevi este catalogată ca o problemă extrem de complexă atât sub raport medical, psihologic, pedagogic cât și social. Într-o societate aflată într-un proces de evoluție mult accelerat, această dizabilitate solicită o abordare într-un cadru multidisciplinar pentru a accede la o apreciere în toată complexitatea sa. În (Figura 2) sunt reprezentate metodele generale care sporesc educarea elevilor cu deficiențe de auz, unde adaptarea la mediul social, respectiv realizarea integrării lui sociale este condiționată de dezvoltarea unui sistem de comunicare cu acest mediu, sistem care poate îmbrăca diferite aspecte: verbal și non-verbal.

În cadrul creșterii procesului de comunicare la elevii cu deficiențe de auz trebuie luați în considerație numeroși factori în alegerea celei mai potrivite metode de comunicare: **1)** gradul și tipul hipoacuziei; **2)** abilitatea copilului de achiziționare a limbajului oral; **3)** suportul comunicării; **4)** oferta educațională a societății [3, 6].

Modalitățile de educare și comunicare folosite astăzi la elevii cu deficiențe de auz intenționează de a asigura fiecărui elev un limbaj sigur, indiferent dacă este prin cuvinte sau semne și care să-i asigure comunicarea eficientă și adaptativă cu mediul în care trăiește.

Însăși desfășurarea procesului de comunicare la astfel de elevi suferă sub toate aspectele: vocabular redus, limbaj verbal insuficient format, vorbire fără propoziții complete, omisiuni.

Astfel, în (Figurile 3 și 4) este reprezentat alfabetul Dactil și Sistemul Braille care a fost creat pentru simplificarea procesului de comunicare la persoanele cu deficiențe de auz.

Calitatea intervențiilor educative este condiția fundamentală a integrării sociale pentru elevii cu deficiență de auz, dezvoltarea și perfecționarea funcțională a analizatorilor funcționali, antrenarea organelor fonatorii prin exerciții speciale, demutizarea sprijinită de Sistemul Braille și de Sistemul Dactil, cunoașterea nemijlocită a obiectelor din jur, orientarea în spații mici, formarea deprinderilor de autodeservire, valorificarea noilor echipamente și a tehnologiilor moderne destinate acestor categorii de persoane sunt doar câteva priorități în fundamentarea programelor individualizate de intervenție și recuperare [6, p. 5].

Fig. 3. Alfabeta limbii române în dactileme

Fig. 4. Sistemul Braille

La elevii cu deficiențe auditive prima etapă în constituirea cuvântului este percepția lui vizuală. Totodată, la elevi se formează primele închipiri despre funcția de semnalizare a cuvântului. Prin intermediul receptorilor auditivi se formează percepția audio-verbală a comunicării.

În cazul elevilor cu deficiențe de auz imaginea vizuală a cuvintelor predomină timp îndelungat asupra imaginii lui motorie. Cea mai importantă particularitate a elevilor cu deficiențe de auz constă în faptul că ei operează cu imagini concrete, și nu cu operațiuni, odată cu îmbogățirea vocabularului are loc detalierea semanticii cuvintelor.

Concluzii

În baza analizei opiniilor cercetărilor din domeniu, ar fi ideal ca elevii cu deficit auditiv sever sau profund să poată comunica verbal-oral cu cei cu auzul obișnuit, însă este obligatoriu și imperativ ca ei să stăpânească și să utilizeze în mod fluent limbajul mimico-gestual în interacțiunea cu alți elevi.

Perturbările de comunicare constituie o piedică în integrarea elevului cu deficiențe de auz în lumea relațiilor, precum și un semn al unor deficiențe potențiale. Orice tulburare de limbaj este o barieră în comunicare. Tulburările de comunicare (chiar și simplele dificultăți) constituie semne timpurii ale dezorganizării limbajului. Important de reținut despre limbajul semnelor, este limba maternă a multor elevi cu deficiență de auz. Este un limbaj cu multe reguli proprii, structură proprie și modalități proprii de exprimare.

1. Anca A. *Psihologia deficienților de auz*. Cluj Napoca: Presa Universitară Clujeană, 2006, p. 9.
2. Bodea-Hațegan C. *Dizabilitatea auditivă în Adrian Roșan (coord.) Psihopedagogia Specială-Modele de evaluare și intervenție*. Iași: Polirom, 2015. [online]. [citat 19.04.21].
3. Lopatiuc R. *Ghid metodologic de învățare a limbajului mimico-gestual în Republica Moldova*. Chișinău: Garamont, 2016. [online]. [citat 12.04.21].
4. Lesenciuc A. *Teorii ale comunicării*. Editura Academiei Forțelor Aeriene „Henri Coandă” Brașov, 2017. p. 34.
5. Fărcaș I. *Aspecte psiholingvistice ale comunicării prin limbajul semnelor gestuale în cazul persoanelor cu surdocecitate*. Teză de doctorat. Universitatea Babeș-Bolyai, Cluj Napoca, 2012. p. 15.
6. Rozarea A. *Deficiente senzoriale din perspective psihopedagogiei speciale-Psihopedagogia deficienților de auz-vol. II-lea*, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2003. p. 5.